

O, móðurmál, stórt er títt fall

Fundamentalistar er eitt fremmandorð, sum stundum er at hoyra í útvarpi ella at siggja í blóðunum.

Tað er eitt negativt orð við einum ráka av fanatismu og snæverskygni, ið leiðir tankar okkara á blóðystar ajattollar, ið hata menniskjuna og elska gud. Væl hevur orðið sin átrúnaðarlaga uppruna, men er í almennum týðningi nógv meira vittfevandi. Felags fyri fundamentalistarnar er, at teimum ikki nýtist argument í kjaki, men eru frelstir í síni egnu hugsi. Teir kunnu vera frelstir átrúnaðarlaga, og teir kunnu m.a. vera frelstir málsliga. Bæði eru viðbrekin. Ert tú ikki við, so ert tú imoti og sostatt ein svikjari.

Í sambandi við tilfarna jólafundin hava blóðini í vetur staðið á tremur av dómadagsspádómum um móðurmál okkara. «Móðurmálið er á fallandi fót», «Móðurmálið á gravarbakka», «Donsk imperialismi á skúlanum» o.s.fr. Meðan lond um allan heim bróta niður mark og nærkast hvørjum øðrum, byggja okkara heimligu fundamentalistar ein kinesiskan múr, ikki runt Føroyar, men sunnanfyri Føroyar. Hann gongur í ein landnorðing — útsýning við útsyni móti Íslandi og Amerika. Hann, ið av og á hevur ferðast í Íslandi seinastu 25 árin, er greiður yvir, at íslenska mentanin er nógv minni upprunalig enn tann føroyska, gjøgnumsurðað av amerikanismu sum hon er. Við rúkanð ferð flytur Málnevndin, væl stuðlað av útvarpi, sjónvarpi og blóðum, okkum vestur í hav burtur frá Skandi-naviu, sum um røtur okkara lógu fyri vestan. Hetta er gongdin.

Samskiptið Føroyar, Noreg, Svøríki, Danmark og ein partur av Finnlandi er eingin trupulleiki, serstakliga ikki hjá føroyingum — enn. Men hvussu leingi?

Fyri einum ári síðan ella so, hevði sjónvarpið samrøðu við Niels Winther, hann ið átti

málningasavnið, sum nú er í varðveitslu hjá býráðnum í Havn. Hansara vakra sandoyarmál fræddi hjartað, hóast hann hevði verið útiseti í samfull 40 ár. Men so segði hann nakað harmiligt og grátligt: «Tíverri, eg skilji ikki føroyskt longur».

Men stóðan er enn verri. Tað mál, ið hevur livað á mannatungu í øldir, er ikki føroyskt longur. Í staðin hava vit fingið eitt konstruerað fremmandamál, ið eingin kennist við. Spurningurin í dag er ikki um føroyskt og/ella danskt, men um føroyskt og eina íslenska dialekt iblandað heimligt krotusmið. Fært tú skriv frá almennum stovni, so er bert rárasta hending, at tú skilir allan tekstin. Tak t.d. føroyska lógartekstin til ferðslureglurnar. Eftir at hava lesið hann, hevur tú ikki ánlisi av, hvussu bilurin vendir. Men føroyskt sigst at vera. Høvdur tú hug at fylast á, ert tú málsvikur.

Í «Orðfari», sum er missionsbláð hjá føroyska málstovninum, stóð hesin stubbin:

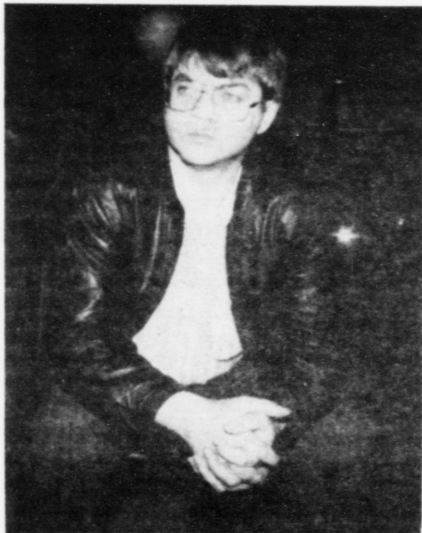
«DANSK» — EINA FERÐ AFTUR. Hetta orðið er málslig «vægi», sama hvussu ofta tað verður nýtt. Hetta er eitt uttan tókastaðans orðið, sum er eitt íslenskt hug. Væl hevur tað at orðið hetta uttan at taka til hessa ógvuliga «dansk» hús. «Tað er tað sami orðið, sum er tað sami orðið, sum er tað sami orðið, sum er tað sami orðið».

Øll kunnu vera samdum, at «dansk» er ikki føroyskt orð. Men hvussu við vanligu og ógvurði? — Eru tey føroysk? Nær eru tey vorðin í føroysk og hvi eru tey føroysk?

Eitt serligt slag av gramfonoplatu eitur ein kompaktiskur á al-tjóðamáli. Hetta skal á føroyskum eita ljóm-fjód. Utflendingurin má so halda, at ljómur merkir okkurt samanstappað ella trýst.

Raðið fyri Ferðslutrygd ella Bileftirlitið hevði ein koppandi bil — ein simulatur, heima í Føroyum fyri at visa, hvussu nógv tryggari tað sat í trygdarseðlum.

sjónarmið

— Tað mál, sum hevur livað á mannatungu í øldir, er ikki føroyskt longur. Í staðin hava vit fingið eitt konstruerað fremmandamál, sum eingin kennist við, skrivar Dan Petersen m.a. í sjónarmiði í dag.

Dan Petersen er fuglfirðingur og lærari við Runavíkar Skúla. Hann undirvísir í framhaldsdeildini í donskum og føroyskum.

Hesin fekk navnið Hvølvis, uttan iva av sagnorðinum at hvølvja. Tá ið okkurt hvølvis, merkir tað í vanligum týðningi, at ílatið kopp-ar, og tað, sum i er, stoyttist úr. Er ílatið tómt ella lok er á, hvølvis tað ikki. Tað merkir við øðrum orðum, at navnið Hvølvis hevur just tann øvugt týðningin av tí, ið bilurin skal visa. Hetta er krotusmið. Hetta er málslig neyðtøka.

Tað er undrunarvert og átalvert, at okkara málfrøðingar, sum i einum og øllum nýta íslenska fyrmynd, ikki læra av teirra skeivleikum. Meðan íslendingar kenna seg avbyrgdar orsakað skeivan málpolitikk og tí krevja meiri danskt í skúlanum, vilja okkara fundamentalistar hava niðurskurð. Ongantið í søguni hevur kappingin við tað skriv-

aða orðið verið so høvd sum nú. Radio, sjónvarp, itrottur, kveldskúli og annað ítriv gera, at færri og færri lesa bókur av huga. Kirk, Nexø, Johannes V., Moberg, Lo Johansen, Martinsson, Falkberget, Ipsen og Bøjer hava givið summum okkara so ómetaliga nógv. Spell, um børn okkara ikki fáa sama møguleikan. Men tað verður prisurin fyri okkara málsligu fundamentalismu. Í staðin fyri bokmentinar tær norrønu, taka tey amerikanskanskan lættisopp niður úr luftini.

Lagnuleta fyri mál og mentan okkara, tað ið onkur fór við íslendstrolara fyri 30 árum síðani. Til seinast ein ónærsligur spurningur: Nú fremmandorð eru bannlyst, hvi tað brúka orðið professari?

Dan Petersen

Hvørja stóðu hevur landsfundurin

Henda spurningur má ein seta, nú Javnaðarflokkurin hevur sett seg sjálv-an uttan fyri alla politiska ávirkan. Orsøkin er tann viðtøka, sum sigur, at flokkurin ikki skal samarbeiða við Fólkaflokkinn.

Eftir minari meting er hetta skeivt avgerð, tí her við geva vit Fólkaflokkinum møguleikar, sum annars vildu verið skeivir, um vit vóru teir, sum settu út í kortið. Eitt annað er tað, at harvið seta vit ein stóran flokk uttan fyri ábyrgd, og tað mest avgerandi við at standa uttanfyri, so verða tey vunnu rættindi avskeplað, og í flestu forom broytt soleiðis, at tey ikki gagna tí parti av fólki okkara, sum ætlanin var.

Tó má sannast, at í dag hevur Fólkaflokkurin leiðsluna og lógmann, men so er alt sagt, tí tað er í veruleikanum Tjóðveldisflokkurin, sum situr á avgerðunum, og Fólkaflokkurin aktar, bert fyri at fáa loyvi at vera tann, sum eigur lógmann. Hetta kann tykjast vera lógin politikkur, men er tó so mikið týðningarmikið fyri Fólkaflokkinn, at hann er við at fremja tann borgarlaga politikkinn, sum hon hová, og við hjálp frá Tjóðveldinum.

Fólkaflokkurin hevur lógmann og fíggarnevndarformannin og skuldi tað verið ein sterk staða, og vanliga er tað so. Men her er tað so, at sjálvt um Fólkaflokkurin hevur hesa sterku stóðu, so er hann bert eitt klipi í verandi samgongu, tí tað er í veruleikanum Tjóðveldisflokkurin, sum hevur buktina og báðar endarnar.

Tá flokkur okkara tók ta stóðu ikki at fara í samarbeiði við Fólkaflokkinn, varð roknað við, at Tjóðveldisflokkurin fór at taka somu stóðu. Men so varð ikki, og tað eigur floksleiðslan at taka til eftirtekta.

Tað at taka avgerðir uppá forðing, og sostatt avskera seg frá at koma við í møgulegt samarbeiði, er skeivt, tí tað setur ein seg uttanfyri. Og tað er ikki tað, vit fara til val uppá. Vit fara til val fyri at fáa politiska ávirkan og fyri at forða hagravendum flokkum at fáa ov stórt vald, og ikki at gloyma: at

verja vinnin rættindi, og tað gerst við at binda afturhaldsflokkar til politiska ábyrgd, undir okkara leiðslu.

Tó tað tykst fyri mitt viðkomandi at vera eitt sindur lögð við tí samtykt, sum er grundað á, at einki samarbeiði skal vera uppá landsplan, men henda avgerð er ikki galdandi uppá lokalt plan. Her verður hugsað um tað samarbeiði, sum er á Tveroyri millum Fólkaflokkinn og gamla javnaðarfelagið, ikki bara eitt samarbeiði um formansskap, men eitt politiskt samarbeiði við felagslista til lokalu valin, við bert einum fyri eyga, at Sosialdemokratiska felagið ikki skuldi fáa ávirkan á tann politikk, sum ríkin verður á Tveroyri.

Urslitið varð, at felagslistin vann valið, og harvið hevur gamla felagið við borgarligum stuði sett hin partin av Føroya Javnaðarflokki á Tveroyri uttan fyri alla politiska ávirkan.

Ikki bara at teir eiga borgmeistarar, men meira, at øll tey vinnuligu tiltøkini eru nú borgarlaga stýrd, einki umboð frá minnilutanum er avlagt í nakra nevnd, sum hevur tilknyti til tey vinnuligu tiltøkini.

Harvið eru møguleikarnir fyri ávirkan og eftirliti við t, sum tó varð skapt undir leiðslu Javnaðarflokksins, ikki møgulegt.

Um hetta heldur fram, við tveimum javnaðarfeløgum á lokalum øki, har reglurnar fyri samarbeiði bert eru galdandi fyri tað eina, meðan hitt kann gera sum teimum lystir, so er ikki neyðugt at vera limur í Føroya Javnaðarflokki, tí so verður tað soleiðis í framtíðini, at ein tekur stóðu sum best bert, og um tað verður linjan, so verður ikki leingi til eingin flokkur er longur.

Men tað er kanska endamálið.

Landsfundur Javnaðarflokksins verður at greina hesa stóðu út, soleiðis at vanligu limirnir runt landið vita, hvar flokkurin stendur.

Sverre Midjord